

سرشناسه: شریفی، احمدحسین، ۱۳۴۹ -

عنوان و نام پدیدآور: مبانی علوم انسانی اسلامی / احمدحسین شریفی.

مشخصات نشر: تهران: آفتاب توسعه، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۶۲۴ ص.

شابک: 978-964-7867-29-0: ۱۹۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: علوم انسانی (اسلام)

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ م ۴ ش / ۲۳۲ PB

رده بندی دیسی: ۴۸۵/۲۹

شماره کتابخانه ملی: ۳۷۱۲۱۵۸

مبانی علوم انسانی اسلامی

نویسنده: احمدحسین شریفی

ناشر: انتشارات آفتاب توسعه (ناشر آثار مرتضوی و سرانجام علوم انسانی اسلامی صدرا)

نوبت چاپ: نخست - زمستان ۱۳۹۳

طراحی جلد و صفحه‌آرایی: یوسف بوین

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۹۰۰۰۰ ریال

شابک: 978-964-7867-29-0

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: واژه پرداز اندیشه

تمامی حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

تلفن: ۶۶۴۰۹۰۵۶

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه
۱۸	مسأله اصلی
۱۹	ساختار کلی کتاب
۲۲	ویژگی‌های این کتاب
۲۵	سیاسگزاری
۲۷	فصل اول: مباحث کلی و مقدمات
۲۹	تاریخچه بحث
۲۹	تاریخچه علوم انسانی
۳۲	تاریخچه طرح علوم انسانی اسلامی
	مدافعان اولیه
۳۱	سید محمدباقر صدر
۴۰	شهید مرتضی مطهری
۴۴	علامه محمدتقی جعفری
۴۷	آیت‌الله مصباح‌یزدی

۵۰	اهمیت و ضرورت تولید علوم انسانی اسلامی
۵۱	کم‌کاری در عرصه علوم انسانی
۵۳	لازمه پیشرفت مادی
۵۴	علوم انسانی روح سایر دانش‌ها
۵۵	عدم تناسب علوم انسانی موجود با فرهنگ اسلامی
۵۶	آسیب‌های عارم انسانی غربی
۶۰	برداشت‌های حیب از علوم انسانی اسلامی
۶۸	شرط لازم اسامی علمی در دانشگاه‌ها
۷۱	ارتباط علوم انسانی با سائنس دینی
۷۳	نرم‌افزار جامعه‌سازی و مدن‌سازی اسلامی
۸۳	خلاصه فصل
۸۸	پرسش
۹۰	برای پژوهش بیشتر

۹۲	فصل دوم: چیستی علوم انسانی
۹۵	نبود اجماع در تعریف علوم انسانی
۱۰۰	توجه به ابعاد توصیفی و تجویزی علوم انسانی
۱۰۳	تعریف علوم انسانی
۱۰۶	انواع تعریف

۱۱۱	تعریف مصداقی علوم انسانی.....
۱۱۴	تعاریف حقیقی علوم انسانی.....
۱۱۵	تعریف کارکردی.....
۱۱۷	ویژگی‌های موضوع علوم انسانی.....
۱۱۸	۱. زه - فعالیت‌های انسانی انسان بودن.....
۱۱۹	۲. پیچیدگ موضوع.....
۱۲۱	۳. هدامندی بشرهای انسانی.....
۱۲۲	۴. وابستگی - آگنی - اراده و اختیار.....
۱۲۶	۵. معنادار بودن.....
۱۲۹	۶. وابستگی به نیازها.....
۱۳۰	۷. وابستگی به موقعیت‌های زمانی - مکانی.....
۱۳۳	۸. وابستگی به فرهنگ.....
۱۳۵	۹. اعتباری بودن موضوع.....
۱۳۷	۱۰. تأثیرپذیری از پیامدها.....
۱۳۹	۱۱. همدلی پژوهشگر با موضوع تحقیق.....
۱۴۰	روش علوم انسانی.....
۱۴۳	هدف نهایی علوم انسانی.....
۱۴۷	خلاصه فصل.....
۱۵۵	پرسش.....

۱۵۷ برای پژوهش بیشتر
۱۶۱ فصل سوم: معنائشناسی علوم انسانی اسلامی
۱۶۴ آشنایی با چند اصطلاح
۱۶۴ حول علوم انسانی
۱۶۴ بومی‌سازی علوم انسانی
۱۶۷ اسلام‌سازی علوم انسانی
۱۶۸ علوم انسانی اسلامی
۱۶۹ جمع‌بندی
۱۷۰ منظور از علوم انسانی اسلامی
۱۷۱ دانش مورد تأکید اسلام
۱۷۷ علوم شارح کتاب و سنت
۱۷۹ علوم سودمند برای جامعه اسلامی
۱۸۶ علوم عالمان مسلمان
۱۸۸ علوم ناظر به موضوعات و مسائل اسلامی
۱۸۹ علوم مستند به متون اسلامی
۱۹۲ علوم مستند به منابع اسلامی
۱۹۴ علوم ناظر به تفسیر اراده الهی
۱۹۷ علوم مستند به مبانی اسلامی

- ۲۰۴ علوم حاصل از متون دینی به روش اجتهادی
- ۲۰۷ علوم مبتنی بر روش اسلامی تحقیق
- ۲۰۸ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
- ۲۱۲ خلاصه فصل
- ۲۱۷ پرسش
- ۲۱۹ برای پژوهش بیشتر
- ۲۲۱ فصل چهارم: راه‌افزن علوم انسانی اسلامی
- ۲۲۳ بررسی دیدگاه‌ها
- ۲۲۸ سلیقه‌ای بودن دسته‌بندی‌ها
- ۲۲۹ رویکردهای پسینی و پیشینی به مسئله
- ۲۳۱ دلیل‌گزینش
- ۲۳۲ دیدگاه آیت‌الله جوادی
- ۲۴۲ دیدگاه آیت‌الله مصباح
- ۲۶۴ خلاصه فصل
- ۲۶۹ پرسش
- ۲۷۰ برای پژوهش بیشتر

۲۷۵ فصل پنجم: مبانی فلسفی علوم انسانی اسلامی
۲۷۷ انواع مبانی
۲۷۹ مبانی معرفت‌شناختی علوم انسانی اسلامی
۲۷۹ امکان و وقوع شناخت یقینی
۲۸۲ مکان و وقوع شناخت مطلق
۲۸۴ امکان شناخت امور غیرتجربی
۲۸۶ تقدیر و سرنوشت: سبب بر معرفت معارض با آن
۲۸۷ تغییرناپذیری معرفت یقینی
۲۸۹ تنوع راهها و ابزارها، روش‌های کشف واقع
۲۹۴ مبانی هستی‌شناختی علوم انسانی اسلامی
۲۹۵ اصل علیت
۲۹۶ ضرورت علی - معلولی
۲۹۸ سنخیت علی - معلولی
۲۹۹ مراتب داشتن موجودات
۳۰۰ گستره وجود: از ماده تا فراماده
۳۰۱ تدریجی بودن عالم ماده و مادیات
۳۰۲ مبانی الهیاتی و دین‌شناختی
۳۰۳ اعتقاد به خداوند به عنوان کامل مطلق
۳۰۹ انسان کامل به عنوان هدف اصلی آفرینش جهان

- ۳۱۰ اعتقاد به هدایت تشریحی انسان از سوی خداوند
- ۳۱۲ اعتقاد به جامعیت و جهانی بودن اسلام
- ۳۱۵ اعتقاد به عصمت پیامبر اسلام و ائمه معصومین
- ۳۱۶ مبانی انسان‌شناختی علوم انسانی اسلامی
- ۳۱۸ ترکیب انسان از روح و بدن
- ۳۲۳ سرشت مشترک انسان‌ها
- ۳۲۴ ابزاری بودن همه کنش‌های انسانی
- ۳۲۵ کمال‌جویی انسان
- ۳۲۹ مبانی ارزش‌شناختی علوم انسانی اسلامی
- ۳۳۰ توجه به تفاوت ارزش‌های ذاتی و غیر ذاتی
- ۳۳۲ توجه به تفاوت ارزش‌های ابزاری و ذاتی
- ۳۳۴ واقعی و نفس‌الامری بودن ارزش‌ها
- ۳۳۷ نقش منابع معرفت در کشف ارزش‌ها
- ۳۳۹ مطلق و ثابت بودن ارزش‌ها
- ۳۴۰ منشأ اختلافات اخلاقی
- ۳۴۱ خلاصه فصل
- ۳۵۲ پرسش
- ۳۵۴ برای پژوهش بیشتر

۳۵۷ فصل ششم: روش تحقیق در علوم انسانی اسلامی
۳۵۹ «روش» و «روش‌شناسی»
۳۶۱ روش تحقیق و تمایز علوم
۳۶۲ تمایز هدفی
۳۶۵ تمایز روشی
۳۶۹ تمایز موضوعی
۳۷۱ تمایز مسائلی
۳۷۲ تمایز موضوعی-روش
۳۷۵ رابطه روش و معرفت‌شناسی
۳۷۶ روش تحقیق در علوم انسانی
۳۸۰ نظریه «وحدت روش علمی»
۳۸۹ بررسی ادله قائلین به «وحدت روش علمی»
۳۸۹ تکیه بر معیار معناداری پوزیتیویستی
۳۹۲ عدم امکان شناخت همه ابعاد وجودی انسان
۳۹۴ تلازم علم و تجربه
۳۹۵ همگانی بودن روش تجربی
۳۹۸ نظریه «تکثر روشی علوم انسانی»
۴۰۰ مکتب تفهیمی و روش علوم انسانی
۴۰۵ تنوع روش‌ها به تناسب تنوع دانش‌ها

۴۱۰	اختلاف روش‌ها به تناسب اختلاف موضوعات
۴۱۶	خلاصه فصل
۴۲۲	پرسش
۴۲۴	برای پژوهش
۴۲۷	فصل هفتم: نقش نظام ارزشی در علوم انسانی
۴۲۹	تعیین محل بحث
۴۲۹	انواع دیدگاه‌ها
۴۳۰	نظریه عدم تأثیر ارزش‌ها در علوم انسانی
۴۳۳	نظریه تأثیر ارزش‌ها در علوم انسانی
۴۳۵	انواع تأثیر ارزش‌ها در علوم انسانی
۴۳۶	تأثیر نظام ارزشی در انتخاب مسأله پژوهش
۴۳۸	تأثیر نظام ارزشی در انتخاب اهداف
۴۴۱	تأثیر نظام ارزشی در روند پژوهش
۴۴۱	تأثیر نظام ارزشی در نتیجه‌گیری‌های علمی
۴۵۷	خلاصه فصل
۴۵۹	پرسش
۴۶۰	برای پژوهش

فصل هشتم: علوم انسانی اسلامی، واقع‌بینی و آزاد اندیشی علمی

- ۴۶۳
۴۶۷ فضایل اخلاقی و واقع‌بینی علمی
۴۶۷ انگیزه و نیت الهی
۴۷۰ آشنایی با دیدگاه‌های دیگران
۴۷۱ جامع‌نگری
۴۷۷ حقیقت‌جویی
۴۷۹ پژوهش و بهره‌مندی
۴۸۰ مجاهدت در تفتیش
۴۸۱ بردباری در پژوهش
۴۸۱ کثرت‌گرایی روشی
۴۸۳ فضایل اخلاقی و آزاداندیشی علمی
۴۸۳ پرهیز از تعصبات کور
۴۸۶ پرهیز از شهرت‌زدگی
۴۸۹ دوری از هوای نفس
۴۹۳ توجه به ضعف معرفتی خود
۴۹۵ خلاصه فصل
۴۹۹ پرسش
۵۰۰ برای پژوهش بیشتر

- فصل نهم: بررسی ادله مخالفان «علوم انسانی اسلامی» ۵۰۳
- استدلال از راه ناواقع‌نما دانستن زبان دین ۵۰۶
- تقریر اول: زبان دین به عنوان یک بازی زبانی مستقل ۵۰۸
- نقد و بررسی ۵۱۳
- شخصی شدن معیار عقلانیت ۵۱۳
- ابهام در اصطلاح «نحوه حیات» ۵۱۳
- نادیده گرفتن بعد واقع‌گرایانه گزاره‌های دینی و فلسفی ۵۱۴
- بی‌معنا بودن گفتگوی فلسفی و دینی با دیگران ۵۱۵
- تقریر دوم: زبان دین به عنوان رهنمود و تعهد و توصیه ۵۱۶
- نقد و بررسی ۵۱۹
- استدلال از راه تبیین هویت علم ۵۲۱
- نقد و بررسی ۵۲۵
- استدلال از راه تفکیک مقام گردآوری و داوری ۵۳۱
- تقریر اول: استدلال از راه مطالعه سیر تکوینی علوم انسانی ۵۳۲
- نقد و بررسی ۵۳۴
- تقریر دوم: استدلال از راه توجه به هدف و روش علم ۵۳۷
- نقد و بررسی ۵۳۹
- استدلال از راه غیراخلاقی بودن علوم انسانی اسلامی ۵۴۱
- نقد و بررسی ۵۴۱

۵۴۳ استدلال از راه تفکیک میان علم و تکنولوژی
۵۵۱ نقد و بررسی
۵۵۵ استدلال از راه ابطال پیش فرض های «علم اسلامی»
۵۵۸ نقد و بررسی
۵۶۲ خلاصه فصل
۵۷۰ پیشش
۵۷۲ برای پرسش بیشتر
۵۷۳ فهرست منابع
۵۷۳ منابع فارسی و عربی
۵۹۲ سایت های فارسی
۵۹۲ منابع انگلیسی
۵۹۵ نمایه ها

اهمیت علم انسانی در حیات مادی و معنوی افراد و جوامع، کم‌کاری عالمان و اندیشمندان اسلامی در حوزه‌های علوم انسانی، عدم تناسب علوم انسانی غربی با ارزش‌ها و ارزش‌های اسلامی، ناکارآمدی آنها در تحلیل حیات انسان مسلمان، آسیب‌های اعتدالی، اخلاقی و فرهنگی آنها برای جوامع اسلامی و نقش نرم‌افزارانه آنها برای جامعه‌سازی و تمدن‌سازی اسلامی، همگی ضرورت مجاهدت اندیشمندان مسلمان را در زمینه علوم انسانی اسلامی ایجاب می‌کند. البته روشن است تولید علم انسانی اسلامی یا به تعبیر دیگر، هماهنگ‌سازی علوم انسانی با فرهنگ اسلامی، کاری بسیار پیچیده و نیازمند سخت‌کوشی‌ها و مجاهدت‌های علمی فراوان است.

هر چند اندیشمندان جهان اسلام در گذشته تاریخی خود در این زمینه‌ها اقدام‌های درخور ستایشی انجام داده‌اند و هیچ پژوهش‌گر با انصافی سهم آنان را در تولید علم بشری انکار نمی‌کند، اما به دلایل مختلفی که اینجا زمینه طرح آنها نیست، در چند سده اخیر از قافله علمی بشر به ویژه در حوزه علوم انسانی عقب مانده‌اند. جبران این عقب‌ماندگی مستلزم مجاهدت‌های علمی فراوان در

بخش‌های مختلف است. لازم است عالمان جهان اسلام، نه تنها برای تداوم حیات تمدنی خود که برای نجات علم به ویژه علوم انسانی از نگاه‌های تک بعدی و خشک و متصلب و بی‌روح غربی، کمر همت بر بسته و با نگاهی اسلامی و واقع‌بینانه، علوم انسانی اسلامی را تولید و به بشریت عرضه نمایند.

هر گونه اقدامی در این زمینه مبتنی بر داشتن دیدی روشن از علوم انسانی از یک طرف، و علوم انسانی اسلامی از طرف دیگر است. به همین دلیل، ما در این کتاب تا حدی که در دهیم ضمن معرفی علوم انسانی و بیان ویژگی‌های آنها و تعیین معنای مورد نظر از علوم انسانی اسلامی، مبانی و اصول فکری، فلسفی، ارزشی و روشی لازم برای تولید علوم انسانی اسلامی را تبیین کنیم.

مسئله اصلی

این کتاب در جستجوی پاسخ سؤالاتی زیر، قییل است: علوم انسانی چه نوع علمی‌اند؟ چه تفاوت‌ها و تمایزهایی با علوم غیر انسانی دارند؟ هدف یا اهداف علوم انسانی چیست؟ علوم انسانی اسلامی به چه معنی است؟ آیا قید «اسلامی» در این ترکیب، احترازی است یا توضیحی؟ روش تحقیق در علوم انسانی اسلامی به چه صورت است؟ روش تحلیل و داوری نظریه‌ها در علوم انسانی چگونه است؟ آیا منحصر دانستن روش‌شناسی علوم انسانی در روش تجربی موجه است؟ آیا استناد به متون دینی در تحلیل کنش‌های انسانی، علم تولیدی ما را امری اختصاصی و درون‌دینی نمی‌کند؟ چگونه می‌توان درستی

نظریه خود را برای کسانی که هم‌کیش و هم‌آیین ما نیستند، تبیین کرد؟ ارزش‌ها چه نقشی در علوم انسانی دارند؟ آیا پذیرش تأثیر ارزش در دانش، مستلزم از دست دادن عینیت و بی‌طرفی علمی نیست؟ چگونه می‌توان از علوم انسانی اسلامی سخن گفت و در عین حال ویژگی‌های عینیت، بی‌طرفی، آنداشی و واقع‌گرایی علمی را تأمین کرد؟ دلایل مخالفان علم دینی و علوم انسانی اسلام به طور خاص، چیست؟ از چه قوت و اعتباری برخوردارند؟

ساختار کلی کتاب

برای ارائه پاسخی به این و منطقی به این نوع پرسش‌ها، که این کتاب خود را عهده‌دار پاسخ به آن‌ها می‌داند، محتوای کتاب حاضر در ۹ فصل به شرح زیر دسته‌بندی شده است:

فصل اول این کتاب، مانند هر کتاب تحقیقی هدفمندی، به تبیین مباحث کلی و مقدماتی اختصاص یافته است. در این فصل ضمن اشاره‌ای کوتاه به مباحثی درباره تاریخچه علوم انسانی و ایده علوم انسانی اسلامی، نکته‌های نسبتاً مفصلی درباره اهمیت و ضرورت پرداختن به این بحث بیان شده است. بدین ترتیب، غیرمستقیم سخن برخی از مخالفان این ایده، که به بی‌عملی غیرضروری بودن طرح این مسأله هستند، نقد و رد شده است.

فصل دوم به بحث از چیستی علوم انسانی اختصاص یافته است. حقیقت این است که علی‌رغم گسترش علوم انسانی در همه دنیا، بسیاری از دانشجویان و حتی فارغ‌التحصیلان رشته‌های مختلف علوم انسانی، تعریفی

روشن از این حوزه معرفتی ندارند. از طرفی هر گونه حرکتی در جهت ایجاد تحول در علوم انسانی یا اسلامی سازی علوم انسانی و یا تولید علوم انسانی اسلامی نیز بسته به داشتن درکی روشن از این دانش، روش شناسی، هدف و غرض آن است. بدین منظور در این فصل، ضمن اشاره به اختلاف های فراوان در تعریف علوم انسانی و توجه دادن به ابعاد توصیفی و تجویزی علوم انسانی، تلاش شده با ذکر ویژگی هایی برای موضوع مورد مطالعه علوم انسانی، تعریفی شفاف، و کامل از این علوم ارائه شود.

در فصل سو به بحث درباره معاشناسی «علوم انسانی اسلامی» پرداخته شده است. در این فصل ابتدا تفاوت های چهار اصطلاح «تحول علوم انسانی»، «بومی سازی علوم انسانی»، «سازمان سازی علوم انسانی» و «علوم انسانی اسلامی» را بیان کرده و سپس گزارشی اجمالی از یازده تعریف مطرح شده برای علم دینی و علوم انسانی اسلامی ارائه شده و در نهایت معنای مورد نظر نویسنده مشخص شده است.

فصل چهارم به معرفی و تبیین چند دیدگاه مهم در حوزه علوم انسانی اسلامی پرداخته است. در این فصل ضمن اشاره به انواع دیدگاه ها و دسته بندی های مختلفی که از دیدگاه های مطرح شده درباره ایده علم دینی ارائه شده است، سعی شده به اختصار دیدگاه دو تن از موافقان این ایده گزارش شود. ضمناً در این فصل از نقد و بررسی دیدگاه ها خودداری شده است.

فصل پنجم به مبانی فلسفی علوم انسانی اسلامی پرداخته و در ذیل هر کدام از مبانی پنجگانه معرفت‌شناختی، هستی‌شناختی، الهیاتی و دین‌شناختی، انسان‌شناختی و ارزش‌شناختی به اموری اشاره شده است که تأثیری مستقیم در نوع نگاه دانش‌پژوهان و محققان به علوم انسانی دارد و زیرساخت و بنیان عاریت انسانی اسلامی را شکل می‌دهند. البته در این فصل، حتی الامکان، از تریج و تحلیل و تعلیل مبانی صرف نظر شده و خوانندگان به منابع تفصیلی‌تر دربارهٔ هر کدام از آن مبانی ارجاع داده شده‌اند.

فصل ششم بار دیگر از مباحث مهم و سرنوشت‌ساز در حوزهٔ علوم انسانی اسلامی است؛ یعنی روش‌شناسی علوم انسانی اسلامی. در این فصل، ابتدا ضمن بیان اهمیت مسئلهٔ روش در تمام علوم و همچنین تأثیرپذیری روش تحقیق از دیدگاه‌های معرفت‌شناسانه محققان، به معرفی نظریهٔ «وحدت روش علمی» و نقد و بررسی ادلهٔ قائلین این دیدگاه پرداخته و در ادامه نظریهٔ «تکثر روشی علوم انسانی» توضیح داده شده و دیدگاه اسلامی را در این موضوع تبیین کرده است.

فصل هفتم به تحلیل نقش نظام ارزشی در علوم انسانی پرداخته و ضمن نقد و رد دیدگاه‌هایی که مدعی عدم تأثیر ارزش‌ها در علوم انسانی است، نظریهٔ تأثیرپذیری علوم انسانی از نظام ارزشی محققان به تفصیل تبیین شده است. بدین منظور، تأثیر ارزش‌ها در مراحل مختلف تولید علم مورد بحث قرار گرفته است: هم در مرحلهٔ انتخاب موضوع و مسألهٔ تحقیق، هم در مرحلهٔ انتخاب

هدف و غایت تحقیق، هم در روند تحقیق و هم در مرحله نتیجه‌گیری و کاربرد تحقیق.

فصل هشتم با عنوان «علوم انسانی اسلامی، واقع‌بینی و آزاداندیشی علمی» به دنبال آن است که نشان دهد ایده علوم انسانی اسلامی نه تنها منافاتی با واقع‌بینی و آزاداندیشی علمی ندارد، که بدون پذیرش آن نمی‌توان از بی‌طرفی علمی، حقیقت‌پژوهی و آزاداندیشی سخن گفت. در این فصل با تحلیل برخی از فایده‌ها و ردایا اخلاقی در عرصه پژوهش معلوم شده است که فقط در سایه پایبندی به اخلاق و ارزش‌های اسلامی و الهی است که می‌توان واقع‌بینی علمی و آزاداندیشی را تأمین کرد.

و نهایتاً در فصل نهم با استفاده از بررسی ادله مخالفان علوم انسانی اسلامی، مهم‌ترین ادله مخالفان این ایده مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. به همین خاطر، هشت دلیل از مهم‌ترین ادله مخالفان علوم انسانی اسلامی مورد بررسی و نقد قرار گرفته و معلوم شده است که هیچ‌یک از ادله آنها از استحکام و اتقان لازم برای نفی علوم انسانی اسلامی برخوردار نیست.

ویژگی‌های این کتاب

۱. تاکنون اندیشمندان و نویسندگان جهان اسلام کتاب‌های فراوانی را درباره علم دینی و اسلامی‌سازی علوم انسانی تدوین کرده‌اند. با وجود این، رویکرد عمده آنها معرفی دیدگاه‌ها و احیاناً نقد و بررسی آنها بوده است. اما کتاب حاضر سعی کرده است ضمن توجه به

دیدگاه‌های موجود ابعاد مختلف علوم انسانی را مورد توجه قرار دهد و اسلامی بودن علوم انسانی را در هر کدام از آنها تشریح و تحلیل کند. به همین دلیل مسائلی چون موضوع، روش، هدف، مبانی، کارکردها و ویژگی‌های علوم انسانی اسلامی در مقایسه با علوم انسانی غیراسلامی مورد بحث و تحلیل قرار گرفته است.

۲. بیشتر کتاب‌هایی که تاکنون در حوزه علم دینی نوشته شده است، تمرکز بر اسلامی‌سازی علوم طبیعی بوده‌اند و به صورت گذرا و ضمنی به مباحث عامه انسانی پرداخته‌اند. اما کتاب حاضر اختصاص به بحث علوم انسانی ندارد و سعی کرده است همه مباحث خود را در همین موضوع متمرکز کند و نفیاً یا اثباتاً از ورود به بحث علوم طبیعی اسلامی خودداری کند.

۳. این کتاب به عنوان کتابی درسی در زمره فلسفه علوم انسانی اسلامی نوشته شده است و به همین دلیل سعی شده برخی از ویژگی‌های شکلی کتاب درسی در آن رعایت شود. به عنوان مثال، در پایان هر فصل هم خلاصه فصل ذکر شده و هم پرسش‌هایی ناظر به محتوای فصل و هم موضوعاتی برای تحقیق و پژوهش بیشتر محققان و خوانندگان معرفی شده است.

۴. با توجه به گستردگی مباحث و موضوعات مربوط به علوم انسانی اسلامی و محدودیت کتاب حاضر سعی شده برخی از مباحث یا

دیدگاه‌های مهم در این موضوع در پایان هر فصلی و ذیل عنوان «برای پژوهش بیشتر» ذکر شود. تأمل و دقت در این مسائل و مباحث و تحقیق درباره آنها می‌تواند حوزه اطلاعات و دانش خوانندگان این کتاب را گسترده‌تر و عمیق‌تر کند. ضمناً موضوعات متعددی که در این بخش‌ها معرفی شده است، دستمایه‌های تحقیقات بیشتر و عناوینی برای پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحقیقی را برای محققان و دانشجویان فراهم می‌کند.

5. این کتاب به حال نظریه‌محوری یا مکتب‌محوری، اغلب مباحث خود را با صورت سئواله‌محور و با نگاهی جامع به مسائل مورد بحث، دنبال کرده است. و شبیه است که پژوهش‌های سئواله‌محور نه تنها دشوارترند بلکه اقتضای ناتی دارند که بی‌توجهی به آنها موجب ناکارآمدی تحقیق خواهد شد. به عنوان مثال، در پژوهش‌های سئواله‌محور منابع مختلف و دیدگاه‌های متنوع باید دیده شوند و صرفاً پاسخ‌ها و مسائل ناظر به سئواله مورد نظر اعتبار ندارد.
6. در این کتاب سعی شده از پراکنده‌گویی و پرگویی اجتناب و با توجه به مخاطبان ویژه این کتاب، مباحث به صورت کوتاه و گویا بیان و از شرح و تفصیل نظریه‌ها و دیدگاه‌ها و مباحث مطرح شده خودداری شود.